

tiszatáj

72. ÉVFOLYAM

51964

AF JJ

”

Kortárs makedón költők

Krusovszky Dénes

Malárburk József

Tolnai Ottó

Alice Walker

prózája

Janáky Marianna

drámája

Baka István levelezéséből

Holokauszt — Csend —

Beszéd — Emlékezet — Üzenet

Goldmann Márta

Jablonczay Tímea

Kelemen Zoltán

Máté-Tóth András

Szőke Dávid Sándor

Turai Gabriella

Wéber Péter

Nátyi Róbert

Endre Béla kiállításáról

7–8

2018. július–augusztus

”

Baka István levelezéséből

Az írói levelezés az életmű része, ezt ma már nehezen lehetne vitatni. „Aki egy író meg akar ismerni”, írja Lengyel András, „a műveken túl leginkább a levelekre számíthat”, mert „bennük valami olyasmi dokumentálódik s válik megismerhetővé, amit semmilyen más forrás, maga az irodalmi mű, a műalkotás sem nyújt”. Olyan sajátos szövegtípus, amely „az életrajzi forrás és a műalkotás között helyezkedik el, s minden szempontból ennek az átmenetiségnek a lenyomata. Életrajz nemigen írható nélkülük”, hiszen „az életrajzi eseménytörténet, a szociális és lélektani karakterizálás legfőbb eszköze, forrása alighanem a levél.”¹

Egy író-költő levelezése az általa írott és a neki küldött levelek váltakozása, a két dokumentumtípus kiegészíti és magyarázza egymást. Ideális esetben írásban folytatott dialógusokba nyerhetünk betekintést.

Baka István azonban nem őrizte meg az összes neki írott levelet, de egy-egy számra kiemelt fontosságú levélíró küldeményeit megtartotta. Így elmondható, hogy sok levél – Baka döntése szerint – megsemmisült. Az utolsó években azonban már nem fordított nagy gondot a személyes dokumentációjának rendezésére, ezért 1994-ből és 1995-ből arányaiban több levél maradt fenn. (Jelen közlésben is látszik ez.)

Alábbiakban a Bakához írott levelek közül adunk közre néhányat. A válogatás szempontja az volt, hogy bennük valami irodalmi esemény, kapcsolati gesztus dokumentálódjék: kéziratot kérnek tőle folyóirat vagy könyvkiadó számára, megküldött könyvét köszönik meg, dedikációt kérnek, költői versengésben verset cserélnek, vagy egyszerűen csak olvasták valamelyik versét, és megírják ezt. A költői pálya apró, ám annál fontosabb eseményei: ezek tartják mozgásban az irodalmi életet, és személyességük által legtöbbször lendítőerejük is jelentősebb, mint egy hivatalos vagy publikus véleményé, kritikáé.

Nemrég megkezdődött Baka István levelezésének és dedikációinak összegyűjtése. A Tiszatáj Alapítvány vállalta a kötetek kiadását. A Bakának írott levelek és a neki szóló dedikációk a költő hagyatékában együtt maradtak – ismeretükért és másolatukért most is illesse hálás köszönet Baka Tündét, a költő feleségét. Az általa írott dedikációk és levelek összegyűjtése azonban tényleges gyűjtőmunkát igényel. Jelen közlemény sajtó alá rendezője ez úton is kéri mindazokat, akiknek van dedikált könyvük, illetve levelük a költőtől, illetve tudnak ilyenről, hogy ezek másolatát küldjék el a birobalogh@gmail.com címre vagy a Tiszatáj szerkesztőségi címére (tizsataj@tizsataj.hu). Legyen az adott dedikáció a legegyszerűbb szövegű, vagy a levél akár pársoros gesztus, az egész részét képezi, és minden egyes apró részlettel pontosabb lesz a kép.

Bíró-Balogh Tamás

¹ Lengyel András: „Arcoadról a festék nem mosódik le.” *A levélíró Kosztolányi*, Forrás, 1997. dec., 80–96. = L. A.: *Játék és valóság közt*, Szeged, Tiszatáj Könyvek, 2000. 15–53.

1.

RÉZ PÁL – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1972. MÁJUS 9.

Kedves Barátom,

kissé késve válaszolok: megvártam ugyanis, míg verseit többen is elolvassák: amit írok, közös vélemény tehát (de persze az én személyes véleményem is).

Versei tetszettek: amit újabban írt, természetesen folytatása és kibontakozása első írásainak, azoknak, amelyeket a Kortárs-ban olvastam és amelyeknek ismeretében felkértem, hogy szerepeljen antológiánkban. Rokonszenves, hogy nem enged a fiatal költőink közt oly elterjedt divatoknak, a redundáns szertelenségnek, egyik iskolához se csatlakozik, fegyelmeltségre törekszik. A régi versek közül különösen a *Vörösmarty* és a *Kutya* tetszett, az újabbak közül igen szép a *Raszkolnyikov éjszakái*, a *Dal*, a *Ha volna*.

Ami a kiadást illeti:

az antológiát lezártuk, a kézirat már nyomdában van, arról – sajnos – lekésett. Önálló kötethez, kivált első kötethez viszont kiadónk gyakorlata szerint nagyobb anyag kell: legalább 1500–2000 sor. (A kézirat kb. 700, alig több, mint az antológiában szereplő költőké). Ha 1973 végére összegyűlik ennyi, még hozzá – az indulás szintjének reményében joggal bízhatunk benne – ennyi igazán jó, sőt *jelentős* vers, arra kérem, juttassa el hozzám.

Beküldött kéziratára szerződni még nem tudunk, de személyét és írásait számon tartjuk.

Sokszor üdvözlí és várja újabb jelentkezését

Réz Pál

Budapest, 1973. május 9.

Gépelte levél autográf aláírással. – Baka István első kötete (*Magdolna-zápor*) nem a Szépirodalmi Könyvkiadónál, hanem a Magvetőnél jelent meg, 1975-ben.

2.

HERVAY GIZELLA – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1982. ÁPRILIS 12. UTÁN

Kedves Pista!

Megdöbbenően gyönyörű a *De profundis* versed a *Tiszatáj*ban. Hát így testvérem a kínban. Jó lenne már odamenni hozzátok. Iliá tanár urat lelkemből üdvözlöm. Legyetek jók és jól – amennyire lehet. Én most a hadüzenet a halálnak című versemet írom. Illetve csak a fejemben írom, papíron nem megy. Node majd kikínlódom. Úgy látszik ki kell várni, amíg íratja magát.

Szeretettel víg pünkösödöt, ha már húsvéton túl vagyunk:

Hervay Gizi

Gépelte levél autográf aláírással. – Baka *De profundis* c. verse a *Tiszatáj* 1982. áprilisi számában jelent meg; a húsvét hétfő pedig április 12-re esett.

3.

GÖRÖMBEI ANDRÁS – BAKA ISTVÁNNAK
DEBRECEN, 1984. AUGUSZTUS 27.

Kedves Pista,

nagyon szépen köszönöm a könyvedet. Nem akartam addig megköszönni, amíg el nem olvastam, ezért a viszonylag kései levél. Aztán most, amikor végére értem, érzem, hogy újra kellenek kezdenem, mert olyan különös, bizarr és nagyon mély. Engem különösen a címadó novella ragadott meg, egészen elbűvölt. A különösség talán ebben játszik leginkább a kezdedre olyan gond mély kifejezésére, amelyik engem is régóta foglalkoztat, s amelyik valóban generálisan magyar probléma is. A tehetség titka és a tehetség felelőssége, s miért, hogy annyi elporlad. A *Vasárnap délután* is mélyen az emberbe vésődik: nekem leginkább azzal, hogy a beteljesületlen dolgok szennyezetlen ragyogását ajándékozza.

Érzem, hogy újra fogom olvasni a könyvedet, s ez ami bennem a legszebb mutatója. Köszönöm. Öllek érte!
 Debrecen, 1984. aug. 27.

Görömbei András

Gévelt levél autográf aláírással. – A levélíró a *Szekszárdi mise* c. kötetet köszöni meg.

4.

SZEPESI ÁTTILA – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1985. FEBRUÁR 5.

Pistám!

Köszönöm a Szoszнора-opuszokat. Nagyon tetszenek, (gyanítom, hogy maga a mester is elhinné magáról, hogy nagy költő, ha tudna magyarul). Odaadtam Tóth Évának, aki most itt a „világliteratúrát” pásztorolja, nagy hévvel.

Sajna, magamtól nem tudok mit küldeni. Évek óta nem írtam gyereklírát – legutóbb (kb. 2 éve), azt a „téli”-t, ami jött nemrég.

Könyveim lassan jövednek – idén tán egy lesz a Móránál, a Bp-i bestiárium (ami Csukás-adta-címen, – „A bohóc seregélyek” – jelenik meg majd, de elég jó színes rajzokkal: Kasky Éva).

Szóval: ez az esztendő eddig nekem „nem vágott be”.

Mi van Miskával (Ilia?) – nem ír.

Ölel:
 Szepesi Attila

Bp. 85. II. 5.

*

Ps. Mindenkit öllek és Simai-Maestrótól várok opuszokat. Igen rég küldött már.

Autográf. Csukás: Csukás István, Simai-Maestro: Simai Mihály.

5.

MÉSZÖLY MIKLÓS – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1985. JÚLIUS 17.

Kedves Pista,

sokára válaszolok s köszönöm meg a kötetedet – mea culpa.

Körbekerítettek a sok gondok (sorozat betegség a családban, súlyosak – s csak bizakodom, hogy kimászunk belőle) –

Verseid nagyon erősek, tiszta hang a sok zavaros-kérész avangard közepette. Igen-igen tetszett a kötet! De a próza is jöjjön!

És ehhez apropó: helyes volna, ha megpályáznád a Soros-alapítványnál az egy vagy két-éves ösztöndíjat. Ha így döntesz, szívesen írok ajánlást. Sietni kéne, hogy az őszi kuratóriumi ülés már foglalkozzon vele. Szép összeg, s gondolom, rád fér.

Még egyszer gratulálok –

szeretettel üdv:
 Miklós

Autográf. A boríték címzése: „Baka István / író / Szeged / Retek u. 17, V. 26 / 6723”, a feladó: „Mészöly Miklós / Budapest XII. / Városmajor 48/b / 1122”. Kelt: ípb. – Mészöly a *Döbling* című kötetet köszöni meg.

6.

SZÁLLÁSI ÁRPÁD – BAKA ISTVÁNNAK
ESZTERGOM, 1985. DECEMBER 27.

1985 dec. 27.

Kedves Pista!

Talán áldott Iliá Miska barátunk szölt is már, hogy szokásomhoz híven küldöm a jelképes című új kötetedet, dedikálás céljából. Igazi jó költészet, ennél aligha kell többet mondanom. Az „Ady Endre vonatán” címűnek ha legalább az első strófa kéziratát elküldenéd, hálásan megköszönném. Közismerten „életveszélyes” Ady-gyűjtő vagyok, Nagy László két nagy Ady-versének kéziratát is megkaptam, gyönyörű betűivel. Így nemcsak Adytól, de Adyról is muzeális kéziratgyűjteményem van. Az Új Forrásban most fogok közölni nyolc teljesen ismeretlen Sinka-verset. Őszintén gratulálok a díjadhoz, nagyon megérdemled.

Boldog(-abb) Újjesztendőt kívánva őszintén köszönt híved:

Szállási Árpád

Gévelt levél autográf aláírással. – Az orvostörténész a *Döblingbe* kér dedikációt, és a József Attila-díjhoz gratulál.

7.

ESTERHÁZY PÉTER – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1988. ÁPRILIS 20.

Kedves Pista,

megjött a könyv, köszönöm szépen, hamar el is fogom olvasni.

– Csatlóssal (Svédország) beszéltem a minap, aki nagyon szereti, amit csinálsz, és akarna fordítani is. Amit helyeseltem.

Szeretettel:
 Esterházy Péter

Autográf képeslap (Szent István bazilika), címzése: „Baka István / Szeged / Retek u. 17. / 6723”, a Retek u. 17. áthúzva, alatta ismeretlen kéz írásával: „Molnár u 4”. Kelt: fpb. – Az író *A kisleány és a vámpírok* kötetet köszöni.

8.

BALASSA PÉTER – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1993. JÚLIUS 18.

júl. 18.

Kedves István,

arra szeretnék kérni, hogy adjál egy-két verset a Pannonhalmi Szemlének, amely *nem* hitbuzgalmi lap (talán láttad), hanem érzésem szerint magas színvonalú kulturális, irodalmi, teológiai fórum. Ha lehet, augusztus 10-ig. Előre is köszönve, minden jót kíván,

szeretettel
 Balassa Péter

Autográf. A boríték címzése: „BAKA ISTVÁN / SZEGED / Molnár u. 4. / 6723”, a feladó: „Balassa Péter / Bp. / Gellérhegy u. 31. / 1016.” – Baka Istvánnak nem jelent meg verse a *Pannonhalmi Szemlé*ben.

9.

BENEY ZSUZSA – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1994. MÁJUS 11.

Kedves Baka István,

remélem, így eléri a levelem. Köszönöm azt a megrendítő élményt, amit legújabb verseskötete adott. Évek óta nem olvastam ilyen megrázó és gyönyörű új verseket. Ritkán szoktam ilyet tenni – most úgy érzem, meg kell ezt írnom Magának.

Szeretettel üdvözlí

Bp. 1994. május 11-én

B. Zsuzsa

Autográf, Beney Zsuzsa levélpapírján. – Beney Zsuzsa a *Sztyeapan Pehotnij testamentuma* c. kötetről ír.

10.

HATÁR GYŐZŐ – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1995. JÚNIUS 14.

1995/06/14 Drága Pistám – lefőztél. Jómagam csak messziről, távcsövezve rosszallom azt, amit Te közelnézetből s kötésig benne bűdösölsz. Remeklés a versed, köszönöm a kitüntető ajánlást. Erősödjél, gyógyulj meg és szeresd édes Tündédet, aki a nélküled való létet ugyanúgy nem tudja elképzelni, mint te, a létet, nélküle. Édesednek hódoló kézcsókkal – téged szeretettel ölel igaz baráti híved

Határ Győző

Autográf sorok Határ Győző *Vészkiárat* című, „(Baka István nak Szegedre)” ajánlású versének nyomtatott kéziratán. A Benczúr Hotel fejléces borítékjának címezése: „BAKA ISTVÁN / SZEGED / MOLNÁR U. 4.” – Baka június 13-i levelében küldte meg az őt Szegeden öt nappal korábban meglátogató Határ Győzőnek az *Üzenet Új-Huligániából* című, „Határ Győzőnek” ajánlott versét, a levél utóiratában a következővel: „Elkérhetem-e én is a nekem ajánlott versek kéziratát?”)

11.

NAGY GÁSPÁR – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAKESZI, 1995. JÚNIUS KÖZEPE

Baka Istvánnak,
 Szegedre

Kedves Pistám!

Megjött Budakeszire gyönyörű, új verseid könyve, Nem is *november*, de *június* (postás) *angyala* hozta. A többi Hítel-béli fiúnak, így Csoórinak, Lázárnak, Döbrenteinek és Görömbeinek is átadom a könyvüket. Bizony, lassan másfél éve eljöttünk már a Miklós térről, ezéért ment vissza a küldeményed; de utánunk is küldhették volna, mint ahogy már sokszor megtörtént. Címünk, ahogy a lap impresszumában is szerepel: *1136, Budapest, Hegedüs Gyula utca 45-47.*

A *júliusi Hítel*-ben már erről az új könyvedről ír a fiatal, nagyon tehetséges Nagy Gábor. Korábban egy szép, Neked ajánlott versét is közöltük. (talán márciusban, vagy áprilisban) A Pehotnij-kötettedről még decemberben Gróh Gáspár írt, de azt el is küldtem Neked, biztos megkaptad.

Pistám! Ha van, ha lesz új versed – *akkor gondolj a Hítelre is!* Tudod, mindig boldogan közöltünk.

Öleléssel köszönt és várja verseid:

Nagy Gazsi

Budakeszi, 1995. június idusán

Gépelte levél autográf aláírással és szövegváltoztatásokkal. – A *November angyalához* c. kötetéről van szó.

12.

LENGYEL BALÁZS – BAKA ISTVÁNNAK
BUDAPEST, 1995. JÚLIUS 5.

Kedves Pista,

a Könyvéten megvettem a verseskötetetedet, aztán olyan baráti kedves voltál, hogy elküldted nekem. Így a dedikálatlan példányt más költőnek ajándékozom. Vegye nagy megtiszteltetésnek, hogy mit kap általad. Nem tudom, hogy a Duna TV-ben mit sugároztak, vagy mit hagytak ki szövegemből, de igyekeztem a magam részéről elmondani Rólad, amit úgyis tudsz, s amit már régebből is írtam. Csak minden felfokozódott. A Két Rómát mindenesetre küldöm, bár a szöveg némileg régi, további méltatást igényelne. De most nem tudok mást, írd, magam is betegeskedem, idén háromszor feküdtem kórházban, most megyek Mátraházára felerősödni.

Jönnek hírek Rólad és a legjobbakat kívánom.

Réges régi barátsággal és tisztelő szeretettel

Lengyel Balázs

1995. júl. 5-én.

Autográf.

13.

CSOÓRI SÁNDOR – BAKA ISTVÁNNAK
ESZTERGOM, 1995. JÚLIUS 20.

Esztergom, 1995. VII. 20.

Kedves István!

Most tudtam csak megszabadulni Pesttől s a könyvedet is csak itt, Esztergomban olvashattam el. Itt, a dombok között, ahol valamikor Babits botozgatott s a másik kezével megtartotta az eget. Igazi környezet ez a verseidhez, hisz kevés kortársnak sikerül megvalósítani azt, amit te, évek óta, szívós igyekezettel s tehetséggel megteremtettél: helyreállítottad a vers megingatott becsületét. Aki a verseidet olvassa, tudja, hogy nem „emelt prózát” olvas, vagy dirib-darab esszéket, melyeket a megerőszkolt anyanyelv védelmében írtak. A folytonosság és a folytathatóság jó ösztöne munkál Benned. Egyszerre vagy hagyományos, modern, stb, stb.

Be kell vallanom Neked, hogy a szimbólizmust én csak kivételes esetekben tudtam elfogadni. Még Adynál se mindig. De az „allegórizmustól” – ha szabad ezt a kifejezést használnom – mindig viszolyogtam. Csak Tompa és Arany egy-két verse jelentett kivételt saját ízlésem szabályai alól. S te most egyre-másra írod a szimbólikus, a maszkos, az allegórikus verseket és ámulok magamon, hogy nincs bennem semmiféle ellenérzés, tiltakozás. Hogyan történhetett ez meg velem? Talán úgy, hogy az eddigi szimbólumok és allegóriák természeti, mitológiai vagy történelmi eredetűek voltak – a Tieid viszont sors-allegóriák. Még pontosabban:

létallegóriák. S ezek – azáltal, hogy megkettőzik a személyiséget –, új dimenziót teremtenek a személytelen líra s az úgynevezett én-líra között. Tréfásan úgy is mondhatnám, hogy „harmadik utas” vagy. Úgy leszel főszereplője a versnek, hogy a magad helyét valamiféle mélylélektani eleganciával átadod másnak...

De hagyom a rögtönzött okoskodást. Ezúttal is csak megiramodott az írógépem.

Még egyszer köszönöm a könyvedet minden rám zuhanó kínlásával s képzettársításával együtt.

Baráti kézzsoritással,
Csoóri Sándor

Gévelt levél autográf aláírással és keltezéssel.

14.

FODOR ANDRÁS – BAKA ISTVÁNNAK
FONYÓD, 1995. JÚLIUS 23.

Fonyód, 1995. VII. 23

Kedves Pista,

ne maradjon elmondatlan, hogy rendkívüli hatással volt rám köteted. Köszönöm, hogy dedikálva megküldted. Végző elkeseredésemben, amikor már-már úgy éreztem, nem lehet többé verset írni, a Te könyvedhez fordultam. Döbbenetes volt előhangként a két Hány János vers, ugyancsak meglepett (előzetes olvasás után) a Tél Alsósztrégován, meg a Carmen: valami olyan monumentalitás van képi látásodban, komponáló készségedben, ami engem a legnagyobbakra (Bertsenyi, Vörösmarty, József Attila) emlékeztet; s Te vagy akinél a formai megcsináltság sem zavaró, győződ szusszal, lelkiemelkedettséggel. És úgy látszik az orosz téma kimeríthetetlen – valami olyat fogtál ki belőle, ami az emberi sors legmélyéről való.

Gratulálok és jobb egészséget kívánva sokszor gondolok Rád:

F. Bandi

Autográf.